

תשרי תשפ"א || גיליון 1

ממעיינות הזהר

עלון בוגרי
ישיבת הר המור

ישיבת הר המור ירושלים

תוכן |

2 /

דבר המערכת

3 /

ממעין האמונה /

השחרור העליון
שבגאולת ישראל

מו"ר הרב צבי ישראל טאו

12 /

ממעין ההלכה /

זמן קריאת שמו"ת

של פרשת וזאת הברכה
ופרשת בראשית
הרב דוד ג'אמי

15 /

ממעין החיים /

שיחות עם רבני הישיבה
לעמוד לפני ה'

שיחה עם מו"ר ראש הישיבה
הרב מרדכי שטרנברג שליט"א

27 /

מפירות המעיין /

ראיון עם בוגר

ריאיון עם הרב אסף נאומבורג
ראש ישיבת נווה

30 /

ממעין הישיבה /

מהנעשה בישיבה

ב"ה, ערב ראש השנה, התשפ"א

לבוגרי ישיבתנו הקדושה 'ישיבת הר המור' שלום וברכה.

בשעה טובה ומוצלחת, אנו מוציאים לאור את העלון
החדש "ממעיינות ההר", עלון רחב ומקיף לבוגרי הישיבה,
בפנים חדשות בכמות ובאיכות.

זכינו ורבותינו שליט"א רואים ערך וחשיבות בקשר
של הישיבה הקדושה עם תלמידים שלמדו בעבר בישיבה,
וכעת חונים כל אחד ברחבי ארצנו, ובפעולתם המיוחדת,
הממשיכה בע"ה את תורת הישיבה בכל מפעלות החיים
בארץ החיים.

אחד מאפיקי הקשר, אותו אנו מחדשים כעת,
הוא עלון לבוגרים. העלון 'במעלה ההר' שבעבר היה מיועד
לכלל ידידי הישיבה, ועל כן נשא אופי המותאם לציבור הרחב,
משנה את שמו, את ייעודו ואת פניו, ומעתה הוא ישמש
עלון מיוחד לבוגרי הישיבה. העלון יעסוק בסוגיות המעסיקות
את בוגרי הישיבה ויהווה צוהר לעולמה של הישיבה.
על ידו ייווצר בע"ה חיבור חי ופורה בין בוגרינו לבין הישיבה
ותורת רבותינו שליט"א.

לאחרונה ערכנו שאלון בין הבוגרים, בנושא העלון.
לשמחתנו ענו עליו למעלה ממאה בוגרים שציינו כיצד
הם מעוניינים "לפגוש את הישיבה" דרך עלון הבוגרים.
שמחנו מאוד בהענות לשאלות, שהראתה על חשיבותו של
העלון בעיניכם, והשתדלנו ככל יכולתנו למלא את בקשותיכם.
חשובה לנו מאוד דעתכם! נשמח מאוד בתגובתכם
על הנאמר, הן באמונה והן בהלכה, וכן נשמח לקבל
רעיונות והצעות לעלון, ושאלות שהייתם מעוניינים לשאול
את רבני הישיבה, למייל mmhahar@gmail.com

בברכת שנה טובה ומתוקה!

המערכת

אבנר שלו, שי קמחי ויששכר רקובר.

השחרור העליון שבגאולת ישראל

מו"ר הרב צבי ישראל טאו

ממעין האמונה /

בספר אורות כותב הרב (אורות ישראל ה, טז):

"כנסת ישראל הולכת לקראת השחרור העליון שלה, לקראת השחרור הרוחני משעבוד מלכיות, לקראת שליליות כל השתעבדות הרוח מכל הדמיונות והסברות של אומות העולם, שהם כולם תוצאות העורון האנושי הרואה את העולם לפניו, של אי-האפשרות להסתגל להבהירות העליונה של כבוד שמים, של שייגוב שם ד' לבדו.

ותנועת החופש המורגשת בכל השדרות, אפילו אצל קלי הקלים שבאומה, בפנימיותה, יונקת היא את לשד חיותה מהצמאון של השחרור העליון, של עלמא דחירו, אשר הקול קול יעקב לא תהיה לו שום השפעה מידי עשו, וקול גלגל חמה לא יהיה בלתי נשמע מפני קול המונה של רומא, וממזרח שמש עד מבוא יהיה גדול שם ד'".

ערכה האמיתי של תחיית האומה

שתי משמעויות יש למושג 'כנסת ישראל': משמעות אחת היא של 'כנסת ישראל' למעלה, בעולם הנשמות, כדברי נפש החיים ש"שורש כללות נשמות ישראל ביחד למעלה זה כנסת ישראל", שורש נשמת האומה. המשמעות השניה היא של האומה בהופעתה הממשית, מקהלות רבבות עמך בית ישראל. יש קשר בין שני משמעויות אלו, כי כל חייו ומפעליו

של עם ישראל בעולם ובהיסטוריה, הם לאור השורש העליון והאידיאה האלוקית שלו.

'כנסת ישראל הולכת לקראת השחרור העליון שלה'. תהליך התחיה של האומה, שעשוי להיתפס רק כהתרחשות ממשית של עם השב לארצו ובונה את מדינתו, הוא באמת תהליך פנימי של גילוי עולמנו הרוחני, הליכה 'לקראת השחרור העליון שלה'. אופיו של התהליך הזה הוא מהבניין הממשי אל גילוי הפנים, אל הופעת האמת הנצחית המוחלטת של כנסת ישראל, הופעה שלימה של ערכה, של תכלית יצירתה, של הכוונה האלוקית של הבריאה.

הגאולה שלנו אינה רק שחרור לאומי מעול הגויים והקמת מדינה ריבונית עצמאית, כפי שמצוי בחיי העמים המבקשים לעצמם עצמאות. העצמאות הריבונית-מדינית היא אמנם חשובה, אך היא רק שחרור חיצוני, ואילו אנו, מצד נשמתנו, חפצים ב'שחרור העליון', שבו תתגלה כל האמת היותר גנוזה ומהותית שלנו, האמת ביחס לעצמנו, ביחס לפעולתנו על העולם וביחס לפנימיות של כל אחד ואחד מישראל מצד אחיזתו בשורש כנסת ישראל.

כאשר תופיע האידיאה של כנסת ישראל - 'שורש כללות נשמות ישראל יחד למעלה',

יודעים לקרוא נכון את ההיסטוריה, ולהבחין בכך שבאמת היא איננה אוסף מאורעות מקרי, אלא 'היסטוריה אלוקית', שיש לה מכוון ועל כן יש לה כיוון.

גדולי האמונה אחוזים כל העת במחשבתם בשורש העליון של המאורעות, ולפיו מודדים ומעריכים את המתגלה בחיים הממשיים. כשכולם רואים תנועת שחרור לאומי, הם רואים צעידה 'לקראת השחרור העליון'. הם מבינים את המשמעות העמוקה של 'הקץ המגולה' - "הקהל רואה רק לפנים, רק את המעשים הגלויים, ואינו רואה מה שיש לפני ולפנים, את הרגשות הטמירים ואת מהות החיים אשר לנשמת האומה" (פנקסי הראיה א, עמ' שצז).

תהליכיות

'כנסת ישראל הולכת'. אין כמעט פסקה בענייני התחיה והגאולה שהרב אינו מציין בה את הביטוי 'הולך ואור', 'הולך ומתקדם', כי כל מבטו על המציאות הוא מבט של ראיית התהליך, הדינאמיות והצמיחה. רק מי שמביט כך רואה תמונה מציאותית שלמה.

מתוך מבט זה צופים אנשי האמונה את האור הגדול העתיד לצמוח גם מתוך כל צרה וצרה שבאה על ישראל. יודעים הם, שאף על פי ש"עת צרה היא ליעקב" - "ממנה יושע". לא רק יושע מהצרה, אלא יתירה מזו: מכוחה ומסיבתה של הצרה ייווצר העדר, מחיקת צורות קודמות של השקפות עולם ודפוסי חיים שפג זמנם, ומתוך כך תיקבע בלבבות ציפייה גדולה שתכשיר להופעת אור חדש.

היא תאיר את כל חיינו, למעלותיהם ומדרגותיהם, ומתוך כך תתגלה המרכזיות שלנו כלפי העולם. בעוד "החושך יכסה ארץ וערפל לאומים" יתגלה ש"עליך יזרח כבוד ד'", ועם ישראל יהיה לאור העולם. אור ד', שהוא המהות שלנו, יאיר לעולם כולו, ויחולל מהפך רוחני באנושות. כל המושגים, התרבות והערכים השולטים בכיפה בחיי הלאומים, יתחדשו ויאירו באור חדש.

הבנת ההיסטוריה ממקורות הקודש

כאשר מביטים על מאורעות ההווה במבט נבואי, מתוך "עין ד' אל יראיו", מבינים שמעבר לכל תמונת המסך החיצונית 'כנסת ישראל הולכת לקראת השחרור העליון שלה'. "ומי בעל עינא פקחא, המסתכל עתה בחיינו הצומחים וגדלים בארץ ישראל... ולא יבין ולא יכיר בזה את גודל העליליה של ההיסטוריה האלהית, של קורא הדורות מראש, ד' אלהי ישראל?" (לנתיבות ישראל א, ג).

מי שמצוי במקורות הקודש אינו מתפעל מההווה לבדו, אלא קורא את מפת האירועים במבט אחר לגמרי מהמבט הרגיל. הוא מתבונן כמו שרוח הקודש רואה, וכמו שהעין העליונה מסתכלת. ואז הוא רואה מה באמת קורה, מהו השורש הפנימי של הדברים, מהיכן הם באים ולאן הם שבים ללכת. "אנחנו עם יודעי האותיות בספר ד', כספר התורה הכתוב מרוח ד' אל עולם... כספר ההויה והתולדה הכללית והאנושית, אנחנו יודעים הננו לקרא גם כן על ידי אנשי חמודות ואורם החי בקרבנו" (אגרות הראיה ב עמ' שלד). ממקור רוח הקודש אנו

הבוסרי, נעלם, ונוצר חלל, מתפתחת ציפייה גדולה - ומתוכה מגיע אור חדש. במבט כזה אין יאוש, אין איבוד תקווה, אלא להיפך, כל משבר הוא מבשר גדול מאוד.

על הפסוק (איוב לח, לו): "מי נתן לשכוי בינה", כותב רש"י: "זה הלב, שהוא שוכה וצופה ומחשב את הנולדות". הבריות רגילות להביט על ההווה לבדו, ולנוכח הקשיים והסיבוכים הן מתמלאות בייאוש ובאובדן דרך, אולם הלב, המחשבה הפנימית, מתבוננת על ההווה ומעריכה אותו מצד ה'תוך' הפנימי שבו, ועל כן היא מחשבת 'את הנולדות', את ההולך ומופיע, הולך ואור. צילום המציאות ההווית אינו משקף את האמת. אמיתת ה'יש' היא תפיסתו במסגרת תהליכיות הצומחת ועולה, מתוך קישור למגמת ההתעלות של העולם והעולמים כולם.

המבט הרואה בכל העדר חלק מתהליך הבניין העתידי, אינו בא להטיל בנו אדישות או פסיביות. כמובן שצריך לפעול עם אל גם באופן מידי, מתוך הבנה נכונה מה ראוי ומה נדרש, אבל טרם כל פעולה חינוכית ומעשית צריכה האמונה להיות טהורה ותמימה, מתוך ההבנה שבסדר הבניין הטבעי, הקליפה קודמת לפרי וההעדר קודם להויה.

שחרור משעבוד מלכויות

'כנסת ישראל הולכת... לקראת השחרור הרוחני משעבוד מלכויות'. ברובד המעשי, המדיני, יש לנו עצמאות, ברוך ד', ואנחנו מודים ושמחים על כל שלב ושלב בהתפתחות חיינו הלאומיים, אבל מי שרואה בשלב הזה את חזות הכל -

המבט השטחי המנותק מהנצח, רואה את ההווה במנותק מהעתיד, ולכן במצבי משבר הוא נופל בייאוש ובאובדן דרך. הרב מלמד אותנו לראות בכל הווה את הצמיחה שבו, את התנועה ההולכת ומתקדמת מתוכו - "ואורח צדיקים כאור נוגה, הולך ואור עד נכון היום". עיני בשר המביטות על ההווה בלבד, רואות רק פרטים ועל פיהם מעריכות את המצב העכשווי. לעומת זאת, ככל שמתרוממים ומביטים במבט כללי של דורות, של נצח, רואים כיוון של התעלות, תהליך של התקדמות ההולכת מחיל אל חיל.

נאמר בקהלת (ז, יד): "ביום טובה ה'יה טוב, וביום רָעָה רָאָה, גם את זה לעומת זה עשה האלקים", ומבאר ה'ליקוטי יהודה' (בשם הרבי מגור): "היינו בימי החושך לראות את יום הטוב מרחוק, שאין האור בא אלא מתוך החושך". החכמה הגדולה היא לראות שדוקא מהרעה הנוכחית עתידה לצמוח עליה גדולה, כי החושך קודם לאור וההעדר קודם להויה. כך היה בבריאת העולם וכן הוא גם במהלך הגאולה. הראיה הפנימית לעולם אינה מתייאשת ואינה נופלת ברוחה. מי שרואה באופן צר, רואה את הטוב ש'ביום הטובה', את ההתקדמות וההישגים, ושמח בהם, אך 'ביום רעה' נופל לייאוש ולאובדן עשתונות. המאמין, לעומתו, הרואה תמונה רחבה, יודע שכן הוא סדר בניינה של המציאות, ש'גם את זה לעומת זה עשה האלקים'. ולכן, לפני כל צורה חדשה העומדת אחר כתלנו, צריך לבוא העדר המוחק את הצורה הקודמת ויוצר צמאון וערגה להופעת האור החדש. רק כשהשלב הקודם,

מלכויות רוחני-נפשי, משועבדים להשקפת עולמם של העמים מתוך מחשבה ששם נמצאים ערכי האמת והצדק.

הביטוי 'שעבוד מלכויות' מקורו בגמרא (ברכות יז, א) - "רצוננו לעשות רצונך" - מבחינת הנשמה אנו חפצים להיות צמודים לרצון האלוהי, "ומי מעכב? שאור שבעיסה" - היצר הרע המושך את האדם לצד השפל שבחיים, "ושעבוד מלכויות" - שעבוד במוח, ברוח ובלב, לדעות, להערכות ולמושגים, הזרים לרוח ישראל. ישנה נטייה להעריץ את בעל הכוח, את האימפריה ששולטת, עד שהאדם אינו מרשה לעצמו לדבר על מצב העולם אלא לפי המבט של אירופה או אמריקה וכדו'. דעותיהם ושאיפותיהם חודרים לתוכנו, ואנחנו משתעבדים אליהן. מבחינה זו אנחנו עדיין בגלות!

השחרור הרוחני משעבוד המלכויות הוא 'השחרור העליון', המביא להסתכלות בעיני ד' על המציאות ועל החיים. שחרור רוחני זה הוא גאולה גדולה יותר מאשר הגאולה המעשית. זו הגאולה שתשנה את פני העולם, שתאיר עולם ומלואו באור דעת ד'. עלינו להפנים היטב את ההבנה שכל הערך של השחרור המעשי הוא רק בשביל השחרור הרוחני. אם נסתפק בכך שיש לנו מדינה, עצמאות וכו', ולא נשתוקק להשתחרר מ'הדמיונות והסברות' הנוכריים ולהתרומם לרוח שלנו ולתרבות שלנו - הרי שנטלנו את כל הערך והתכלית של תהליך הגאולה. כשהעיקר חסר, התהליך כולו הופך להיות הזוי. בכל ערב יום עצמאות מראים לנו את הישגי המדינה ומסבירים שאנחנו בין המדינות המתועשות והמפותחות ביותר - ובזה

אינו רואה מאומה, כי באמת אנו הולכים 'לקראת השחרור הרוחני משעבוד מלכויות', שחרור מכל השעבודים הרוחניים בהשקפה, באמונה ובדרכי החיים, שחרור רוחני-נפשי מהצורך להיות כפופים ל'מה אומרים הגויים' ואיך הם מעריכים אותנו, איך הם קוראים את המפה ומבינים את משמעות תהליך תחייתנו.

'כנסת ישראל הולכת... לקראת שליליות כל השתעבדות הרוח מכל הדמיונות והסברות של אומות העולם'. טרם זריחת אורם של ישראל העולם צועד באפילה, ולכן העמים אינם רואים ומבינים את ערכו של העולם, את ייעודו ומגמתו. הם אינם מבינים, ואינם יכולים להבין, גם את משמעות תקומתם של ישראל, ומתייחסים לכל המפעל הגדול הזה כבניין טבעי של עם בארצו. הדמיונות והסברות של האומות "הם כולם תוצאות העורון האנושי", שגורמת ההשתקעות בחומריות, "הרואה את העולם לפנים"; תוצאות של 'אי האפשרות להסתגל להבהירות העליונה של כבוד שמים'. 'כבוד שמים' פירושו הערצה לערכים האלוהיים, למוסר האלוהי ולאידאליים האלוהיים. האנושות במצבה הנוכחי אינה מסוגלת לסדר את חייה והשקפותיה על פי אור ד'. 'כבוד שמים' נדמה לה כסינוור החונק ומבטל את כל היישות, והיא אינה מסוגלת להבין שדוקא הוא הינו המקור היותר איתן ויותר בטוח לפריחה ולהתחדשות אין קץ.

גם אנחנו טרם השתחררנו מהמבט שלהם. במודע ושלא במודע אנו משועבדים להשקפת עולמם. למרות שאנו משוחררים משעבוד מלכויות ממשי, אנו עדיין תפוסים בשעבוד

אתה רואה לפתע עמק שלאחריו פסגה גבוהה הרבה יותר, ושוב נדמה לך שזו הפסגה, ואתה מטפס ומטפס, ושוב נוכח שמעבר לה יש פסגה נוספת יותר גבוהה. כך גם בשלבי הגאולה - לאחר כל פסגה יש ירידה, וכל ירידה מנפצת בנו אשליה קטנונית של גאולה - "אין בן דוד בא עד שיתייאשו מהגאולה". היאוש הוא מפני שכל התקוות הקטנות נשברות ומתנפצות אל מול המציאות בצורה ברורה ואכזרית, שאיננה מותירה כל תקווה. המציאות מבררת שהמגמה של התהליך היא עוד הרבה יותר גדולה ונשגבה.

תנועת החופש החילונית

'תנועת החופש המורגשת בכל השדרות, אפילו אצל קלי הקלים שבאומה, בפנימיותה יונקת היא את לשד חיותה מהצמאון של השחרור העליון, של עלמא דחירו'. במשפט הזה, שהוא כרעם ביום בהיר, הרב מלמד כיצד משקיפים על ההווה במבט שחודר ורואה את הכל בצמיחתו. זהו מבטה של ציפיית הישועה, הרואה את ההיסטוריה לא לפנים אלא לעומק, ומבינה שתהליך גאולה הולך וצומח שלב אחרי שלב מקטנות לגדלות, מחומריות לרוחניות, עד שאפילו ב'תנועת החופש המורגשת בכל השדרות', אשר חורטת על דגלה התמרדות כנגד החוקים וכנגד מה שהתורה אוסרת ומגבילה - גם בה היא רואה גילוי ראשוני של הופעה נשמתית גדולה, תנועה אשר 'בפנימיותה יונקת היא... מהצמאון של השחרור העליון'.

בנבואת זכריה (יב, א) נאמר: "יוצר רוח אדם בקרבו", ומבאר רבי חיים ויטאל זצ"ל (עץ

אנחנו שמחים. צריך כמובן להודות לד' על כל דבר, על כל נשימה ונשימה ועל כל פרט ופרט - אבל זה עוד לא הגאולה! אם אנו מוצאים את שמחתנו ואת מילוי כל שאיפותינו רק במפעל הממשי - סימן שלא הבנו לאן אנו צועדים, מאיפה באנו ובאיזה תהליך אנו נמצאים.

באמת, 'כנסת ישראל הולכת', אינה מסתפקת בבניין החול, אלא מתקדמת 'לקראת שליליות כל השתעבדות הרוח מכל הדמיונות והסברות של אומות העולם'.

הסיבוכים בגאולה למען השחרור הרוחני

כל שלב ושלב בתהליך הקץ המגולה - גם השלבים החיוביים וגם הצרות והמשברים, הם כולם תרגילי השתחררות מההשתעבדות הרוחנית. למרות שהמשברים גורמים סכנות חיים וסכנות מעשיות מדיניות וצבאיות - הם בעצם שלבים של השתחררות נפשית רוחנית. דרך הקשיים הקב"ה מכריח אותנו לגדול, להתרומם ולהשתחרר מהשעבוד אל 'הדמיונות וההסברות של אומות העולם'. כל מה שעובר עלינו בתהליך התחיה נועד לקלף מאתנו את כל הקליפות, את כל מה שמשעבד אותנו ומאפיל לנו את המבט. זאת הדרך הארוכה והמורכבת שהקב"ה מוביל אותנו בה. מהלכי הגאולה עצמם בונים אותנו ומשחררים אותנו מכל מיני אשליות. כל משבר שובר בנו אלילים רוחניים.

ר' דוד, 'הנזיר', היה מסביר ש'הר ההר' זה הר קטן, שנדמה לך שפסגתו היא שיא הגובה שלו, אך כשאתה מתייגע ומטפס ומגיע אליה,

לנו את ההתעלות לאמת המוחלטת שנשמתנו חיה ומכרת. נטיית החופש העכשווית היא ילדותית, אבל רק בתחילתה היא נראית כך - היא תגדל ותלך.

על הפסוק (ישעיה סו, יא): "למען תינקו ושבעתם משד תנחומיה, למען תמוצו והתענגתם מזיז כבודה", מבאר רש"י ש'זיז כבודה' הוא "כבודה הגדול הממשמש ובא". 'זיז' הוא מלשון לזוז. צופה הישועה האמתי רואה את המציאות זזה, מתנועת. זו ראייה מופשטת שלא כל אחד רגיל בה, ולא כל אחד יכול להתרומם אליה. לראות את המציאות בהתפתחותה זו עבודה רוחנית גדולה. לא קל לראות שאפילו מתוך תנועת החופש החילונית, שהיא כל כך דוקרת ומכאיבה, צומח השחרור העליון. העין הרגילה אינה רואה את הצמיחה, את מה שילך ויתהווה בתוך עשר שנים או מאה שנה. כאן נדרשת ראיית הלב, ראיית המוח. רק הן מסוגלות לראות את התנועה הפנימית שבתוך ההווה החסר.

שחרור קול יעקב מידי עשו

'תנועת החופש... בפנימיותה יונקת היא את לשד חיותה מהצמאון של השחרור העליון, של עלמא דחירו, אשר הקול קול יעקב לא תהיה לו שום השפעה מידי עשו'. האידיאל של גאולת ישראל הוא ש'קול יעקב' - הצד הפנימי הרוחני של יעקב, יהיה משוחרר לגמרי מ'ידי עשו' - מהתפיסה החומרנית השייכת לעשו, ובהמשך לתרבות רומי. 'וקול גלגל חמה' - ההנהגה הכללית של הטבע, 'לא יהיה בלתי נשמע מפני קול המונה של רומי' - שהוא

הדעת טוב לא, א) שהרוח "בהיותה כבר בקרבו, אז עדיין הוא יוצר ובורא אותה, ונגדלת שם מדרגה אחר מדרגה, עד תושלם". לא רק גופו ונפשו של האדם הולכים ומתפתחים, אלא גם הרוח, שהיא החלק הבחירי בו האדם בונה את תפיסתו, מוסרו והשקפת עולמו - גם היא הולכת ומתגדלת בקרבו, עד שכל מושגיו נהיים חדים ובהירים יותר, ודאיים ומשוחזרים מדמיונות והסברות חיצוניות. הרוח עצמה, התפיסה עצמה, הולכת וגדלה. היא אינה יכולה לעמוד על עומדה ולא לשוב לאחור, אלא מוכרחת להתפתח ולהתקדם. וכפי גידולה כן היא תובעת מהאדם ומכריחה אותו - בתהליך ארוך הכולל סיבוכים ומשברים - להתברר, להתבגר, לצאת אל הפועל כפי חפצו הפנימי.

גם רוח האומה הולכת וגדילה. בראשיתה היא מתבטאת בתנועת החופש החילונית שאינה מוכנה לקבל על עצמה חוקים ומגבלות כלשהם, ועל כן היא מלאה בפריצות ובגסות, אבל הרוח תלך ותגדל, תלך ותתעמק, עד שהיא תחפוץ לבסוף את החופש היותר עליון, את החרות הגמורה של הארת הנשמה בכל תקפה.

במהלך שלבי הגאולה נשתחרר בהדרגה מהמבט האנושי המוגבל של אומות העולם, ונתרומם למבט של אמונה. האומה כולה תגיע אל החופש הגדול, השלם, ואז יובן לכל שמגבלות התורה כלל אינן משעבדות וחונקות, אלא דווקא פותחות אופקים של מרחב, של חופש וחירות. ההזדהות עם האידיאלים הגדולים, הצעידה בהם וההתעלות בהם אינה מקטינה אותנו, אלא מחיה אותנו ומאפשרת

כדי הגדלת הנהגות למימדים אבסורדיים, המאבדים את כל ערכי האנוש שלו. לא רק ערכי הרוח הנצחיים אובדים מהאדם, אלא אף ערכי האנוש היותר בסיסיים, היותר אלמנטריים - והכל תחת כותרת ה'חופש'. זהו חופש המאבד את החיים, את כוחות החיים ואת אושרם והתעלותם. מחפשים את החופש בדעות וברעיונות פוסט-מודרניים המשעבדים את האדם לבהמיות שבו. מטמטמים את הבריות בלי הרף בטענה שהתורה פרימיטיבית ומיושנת, וכיום אנו בתקופה נאורה יותר, וכך חפצים להנדס את העולם מחדש על יסודות זרים ומוזרים, כדי ליצור פה גן עדן חדש, לפי ההזיות והאוטופיות של בני אדם.

האמירה ש'נטיית החופש יונקת ממקור עליון', אינה הערצת החופשיות עם תרבותה ושיגינותיה. הרב הכיר היטב את הסכנה שב'נטיית החופש' הבאה בלי מוסר ויראת שמים ובלי הכוונה של תורה, אך עם זאת, בעומק מבטו הוא ראה גם בחושך את האור הגדול זורח. הוא ידע להעריך את החופשיות, לא מפני מצבה ההווה, אלא מפני ניצוץ הגדלות שעתיד לצאת ממנה, מפני הנשמה העתידה להופיע מתוכה בחופש היותר עליון, בשיא של דבקות אלוהית עליונה ושל אהבת התורה ומצוותיה.

כמו שמחנך מנוסה יודע שדווקא בילד היותר שובב שהורס כל מה שסביבו, מסתתרת אישיות חזקה ואמיצה, כן מי שסוקר את נטית החופש במבט כללי יודע, שדווקא ב'נטית החופש', ההורסת הרבה מאוד, חבוי ניצוץ עמוק של אמת עתידית, שמכיוון שהוא חנוק הוא מתגלה

ההמון היותר חומרני. אמנם היו ברומא גם פילוסופים ואנשי רוח, אבל המון העם היה שייך לצד העשוי בצורתו החומרית ביותר, שכל שאיפתו היתה ללחם ושעשועים. קול ההמון הזה אינו מאפשר לראות ולשמוע את הנהגת ד' בעולמו.

ההמוניות הזו היא אשר שולטת היום. פיתוחיה אינם בתחום החכמה הנשגבה של המדע המופשט המטא-פיסי, אלא בתחום הדמיון, שממנו המדע התועלתני. "כל התרבות הזמנית בנויה היא על יסוד כח המדמה... הולך ומשתכלל כח המדמה, ועמו משתכללים המדעים המעשיים והנסיוניים, ועל פי עליתו של כח המדמה ותפיסתו את החיים, מסתלק האור השכלי, מפני שחושב העולם כולו שכל האושר תלוי בפיתוחו של כח המדמה" (ישראל ותחיתו יז). כל האפליקציות של הטכנולוגיה והאלקטרוניקה המודרנית, אשר מקילה את טרחות החיים ועושה את האדם יותר ויותר מפונק ומשועבד לכל ענייני החומריות שלו, הם המשך המדע המעשי. כאשר 'קול יעקב' ישתחרר מהשפעת 'ידי עשו' אז 'ממזרח שמש עד מבואו יהיה גדול שם ד'".

היחס לתנועת החופש החילונית

הנטייה לחופש איננה רעה ביסודה, בפנימיותה היא אידיאלית, אבל הצורה שהיא מקבלת כיום, כשהיא באה מתוך שלטון המטריאליזם הנהגתני ומתוך החשיבה הקטנונית שהמדע, עם כל האפשרויות שבו, הוא הדבר הנערץ ביותר - גורמת לאדם להיות מסור יותר ויותר לצדדים הנמוכים והבהמיים שלו, עד

צריכים לדעת להסביר לדור את סוד שיח חפצו הפנימי לחופש, להסביר לו את המושגים הכלליים, ולבאר לו שהסיבה שהתורה נדמת לנו ככובלת, אינה מפני שהיא באמת כזו, אלא מפני הימצאותו תחת מכבש של תרבות נוכרית השולטת ומכוונת את המושגים הרוחניים ואת כל הנהגות החיים.

המחנך המאמין וצופה הישועה, צריך לערוך את החשבון בשלמותו, ולהבין שבניגוד לתמונה החיצונית, יש לפניו נשמות גדולות שלא קיבלו את ההדרכה הנכונה, ולכן הן רואות בתורה דבר מיושן שכופה ומגביל אותן. לא הראו להן את האור הגדול, ועל כן נדמה להן שהחופש הקטנוני של הגויים, המלווה בשקיעה בהוללות ובתאוות, הוא החרות האמיתית.

עלינו לפרוש לפני הדור תמונה רחבה, המראה איפה העולם נמצא, איך הוא תקוע ומסובך עד כדי איבוד ערכי אנוש וערכי החיים, ולהסביר שאין כאן באמת חופש, אלא שעבוד נורא לתפיסות החונקות אותו לחלוטין, השתעבדות קשה לכל מיני סטיות ההופכות להיות דפוסי חיים, שלא ניתן להשתחרר מהם, עד שמוכרחים כדי לשרוד להתיר שימוש בקנאביס וכדו' - מה שמביא לבסוף למצבי דכאון נפשי חמור ולהתאבדויות.

יש לדבר במפורש על הדברים האלה, בלי לפחד ממה שאומרים הגויים או הדוקטורים והפרופסורים. לא ניבהל מלחשוף את האמת, שהעולם עם כל המודרניות שלו שבוי בהמצאות ותחכומים של עצמו, המצאות ההופכות את האדם ליותר ויותר מפונק.

בפריצות והרס. הבנה זו היא בעלת משמעות אדירה ומכרעת הן לציפיית הישועה, ולוודאות של אמונת הישועה, והן לדרכי ההסברה וההדרכה, הערכת הדור והתרבות.

תפקידנו כלפי תנועת החופש החילונית

חלילה לנו לטעות ולחשוב שהראיה החיובית של הרב מקילה ראש בהתייחסותה לקלקולים הנוראיים הנובעים מ'נטיית החופש' ההווית. לא כן הוא. החופש ההווי אינו החרות האמיתית, אלא שעבוד נורא ליצרי לב האדם. חופש מדומה זה אינו אלא שבי נפשי-רוחני נורא בחומרנות ובקטנות. חשיפת העומק של 'תנועת החופש' אינה באה לרפות את ידינו ממאבק בלתי מתפשר בצדדיה השליליים, ומעמל יום-יומי של חינוך והסברה של דעת ד' והליכה בדרכיו, אלא להורות לנו את הדרך הנכונה להדרכת הדור.

ההבנה העמוקה משנה את צורת ההסברה שבה עלינו להסביר את היהדות, את התורה והמצוות. יש להדריך את הדור מתוך הבנה שנטיית החופש שלו אינה נטייה של דור קטן ושפל, אלא של דור הגדול בפנימיותו, אשר עתיד לעסוק בתורה מתוך טהרה, אהבה ואידיאליזם. כיוון שהאנשים מחפשים חירות -

מוטל עלינו להעלות את המושג הזה כדי שיבינו איפה החירות נמצאת; כדי שיוכן להם היטב שהחירות המדומה של אומות העולם, אינה אלא הפקרות והוללות, ולעומתה החירות של עם ישראל היא חירות אידיאלית של קדושה והתעלות. העוסקים בחינוך

להחוויר גם כשכולם מסביב מלגלים עליך. עלינו ללמוד קצת מנובהרדוק. אם לא נתחנך במוסר הזה, לא נוכל לעמוד, לא נוכל למלא את תפקידנו, ותחת זאת נלך וניסחף גם אנו בשטף התרבות הקלוקלת. בכל מקום בו אנו עומדים עלינו להתרגל לומר את האמת, בלא פחד ומורא מכל מיני חרפות וביישים. עלינו לעמוד על כבוד האמת ולהשמיע את קול התורה בצורה שראויה להישמע, בצורה מסודרת, נאה ומכובדת, בהסברה ברורה ונהירה לשכל הישר, אך בלי משוא פנים ובלי מורא. לשם כך דרוש אומץ. אם לא נגדל אנשים אמיצים - נאריך את הדרך. הגאולה ודאי תבוא בכל אופן, אבל אם לא נפעל לפקחת העיניים, עלולים לבוא עלינו הפסדים וצרות כדי לעורר אותנו.

מתוך גדולה וגבורה של תורה ואמונה תגיע האומה כולה אל החופש השלם, יובן לכל שחוקי התורה אינם חונקות ומשעבדות אלא דווקא פותחות אופקים של מרחב, של חופש וחירות. האמת תאיר את כל המחשכים, ומה שיהיה נערץ ויקבע את התפיסה ואת הערכים יהיה אור ד' ואמונתו "ונשגב ד' לבדו ביום ההוא".

האנושות רואה בכך את האור ואת ה'קידמה', אך באמת זהו שעבוד קשה מאוד, המגיע לבסוף לאובדן הצורה האנושית.

אחת מדרכי התעמולה של הפוסט-מודרנה היא ליצור אווירה שבה מי שחושב על 'כבוד שמים' ומכבד את דעת התורה, הוא בעצם אדם חשוך. את אותם שכובשים את העולם עם המצאות טכנולוגיות מותר להעריך, ואילו 'דבר אלהים' היה לחרפה. זו אחת מדרכי השכנוע וההשפעה, המשתיקות את כל מי שמעז, חלילה, להביע עמדה אחרת. אם תמחה ותתנגד, אות הוא שאינך מתורבת. זה מה שנקרא 'שיימינג' - ביוש, על ידי יצירת אווירה כזאת, שמי שאינו חושב כמו אלה שמנסים לנווט את התרבות, ולשלוט על ההשקפות ועל הדעות - הוא כלל אינו בן תרבות, אלא פרימיטיבי, בור וגס.

כנגד זה צריכים לקום אנשים אמיצים וגיבורים, בעלי 'עזות דקדושה'. בישיבת המוסר שבנובהרדוק היו נוקטים בטכסיסים שונים כדי לחסן את הבחורים מפני השפעת תרבות הגויים. למשל, היו שולחים בחור לבית מרקחת לרכוש מסמרים. זה דבר לא נעים, אבל זו תרגולת מוסרית שלא לזוז ולא

זמן קריאת שמו"ת

של פרשת וזאת הברכה ופרשת בראשית

הרב דוד ג'אמי

ממעין ההלכה /

של שלמות קריאת הפרשה "עם הצבור", וזה מתחיל מאז שהצבור החלו לקרוא את הפרשה. (וקשה לומר שכוונתם שלענין קריאת שמו"ת נחשב 'קמי שבא' כבר משבת הקודמת, שאם כך הוא, מדוע יתחיל דוקא ממנחה). אמנם דעת הכלבו אינה כן, אלא שמועיל לקרוא רק מיום א' של השבוע. לדעתו נראה שהענין הוא לקרוא עם הציבור את הפרשה של השבוע. וגם זה אינו כגיטין, אלא שצריך לקרוא את הפרשה בשבוע השייך לשבת שבה הפרשה תקרא בציבור. ואולי גם לדעתו תלוי הדבר בקריאת הצבור, אלא שיש תנאי נוסף, שיהיה בשבוע של הקריאה (ונפק"מ לקריאת בראשית). ההלכה נפסקה כדעת התוס' (שו"ע אורח חיים רפה, ג מ"ב סק"ז), אמנם בספר הליכות שבת ח"ב כתב שראוי להחמיר לקרוא מיום א' ולא ממנחה של שבת.

עוד מבואר בפוסקים (שש"כ ח"ב מב, נח והערה ריח) שאין הדבר תלוי בקריאת הציבור את הפרשה בפועל, אלא בכך שיכולים לקרוא, כלומר הדבר תלוי בזמן קריאת הציבור. משהגיע זמן קריאת הפרשה הבאה, נחשב שמשלים פרשיותיו "עם הציבור".

לפי זה, הדבר פשוט שזמן קריאת פרשת וזאת הברכה מתחיל עם מנחה של פרשת האזינו אף שהוא שבועיים לפני שמיני עצרת, משום שכבר

שאלה: ממתי אפשר ומתי רצוי לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום של פרשת וזאת הברכה ושל פרשת בראשית?

■ הצגת הספק

את פרשת וזאת הברכה מתחילים לקרוא בציבור ממנחה של שבת פרשת האזינו, שהיא השבת שלפני סוכות או לפני יום הכיפורים. מזמן זה עובר זמן רב, יותר משבוע, עד קריאת פרשת וזאת הברכה ביום שמיני עצרת. בפרשת בראשית הדבר הפוך - מתחילים לקרוא אותה בצבור רק ביום שמיני עצרת, שבדרך כלל יוצא באמצע השבוע שלפני שבת בראשית.

ואם כן הספק שלפנינו הוא האם זמן קריאת שמו"ת מתחיל מתחילת השבוע של אותה פרשה, או מהזמן שהציבור התחיל לקרוא פרשה זו.

■ דין בשבוע או בקריאה

התוס' (ברכות ח: ד"ה 'ישלים') אומרים שאפשר להתחיל לקרוא שמו"ת מזמן מנחה של שבת הקודמת, ומסיימים: "ואע"ג דלענין גיטין לא נקרא קמי שבא אלא מרביעי ואילך". נראה שסברו לומר שצריך לקרוא דוקא בזמן המתייחס לשבת והוא מיום רביעי, ודחו זאת מפני שכאן אין עניין של 'קמי שבא' אלא

מיום ראשון שלאחר פרשת האזינו.

עוד אפשר שכוונת המ"ב שאמנם אפשר לקרוא ממנחה של האזינו, אבל החיוב מתחיל מהו"ר שהוא בבחינת יום שישי.

אך אולי היה אפשר להבין שהמ"ב מתכוון לומר שגם למנהג הגר"א שבדרך כלל מתחילים לקרוא שמו"ת מיום ראשון, את פרשת וזאת הברכה צריך לקרוא דווקא בהו"ר, משום שיום ראשון מהני לקריאה דוקא כשהוא מתייחס לשבת הבאה, אבל הרי שמיני עצרת חל באמצע השבוע ואין יום ראשון מתייחס אליו, ולכן גם הגר"א מודה שצריך לקרוא בערב החג שאז מתחיל החג שבו יקראו את הקריאה. אבל יותר מסתבר כנ"ל, שכיון שאין הדבר תלוי כלל בשבוע, כמבואר בדברי התוס', גם בזה אפשר להתחיל לקרוא מיום ראשון שלאחר האזינו הנ"ל.

אמנם בסי' תרסט (סק"ד) אומר המ"ב לקרוא וזאת הברכה בליל שמחת תורה (שלדידן בא"י זהו ליל שמיני עצרת), וזה לכאורה דלא כמו שכתב בסי' רפה שיקרא בהו"ר? כדי ליישב זאת יש להתבונן על זמן קריאת שמו"ת של פרשת בראשית.

■ דין קריאת בראשית

לפי הדברים הנ"ל נראה באופן פשוט שזמן קריאת פרשת בראשית הוא מיום שמ"ע, בו מתחיל הציבור (בא"י) לקרוא את פרשת בראשית, ואין מועיל לקוראה ביום ראשון שלפני כן. אמנם היה מקום לפקפק בזה ולומר שמה שהתחילו הציבור לקרוא פרשת בראשית ביום שמ"ע בבוקר לא נחשב לקריאת

אז הציבור מתחיל לקרוא את פרשת וזאת הברכה, ואין הדבר תלוי כלל באותו שבוע, וכ"כ בספר הערות במסכת ברכות לגר"ש אלישיב על דברי התוס'. וכמובן פשוט שאין מועיל לקרוא פרשת בראשית לפני שמיני עצרת, ואף שכבר התחיל השבוע של פרשת בראשית, אין זה מועיל כלום, כיון שהציבור עוד לא התחיל לקרוא פרשת בראשית בשבת הקודמת, אלא קרא וזאת הברכה. (ולדעת הכלבו הנ"ל, יש להסתפק שאולי אפשר לקרוא מתחילת השבוע של בראשית, ויותר נראה שגם לדעתו צריך שהציבור יקראו את הפרשה).

■ דין הו"ר ושמח"ת

אבל במשנה ברורה (רפה סק"ח) הביא מהאר"י לקרוא וזאת הברכה בהושענא רבה, "ואם קורא בשמיני עצרת (של בני חו"ל) לא הפסיד". ולכאורה לפי הנ"ל צ"ע, מדוע שלא יקרא קודם הו"ר, והרי כבר קראו הציבור קריאה זו במנחה?

ונראה שכוונת המ"ב אינה לומר שלא ניתן לקרוא שמו"ת ממנחה של שבת פרשת האזינו, אלא לומר שמי שנוהג לקרוא שמו"ת כדעת האר"י ביום שישי (שם במ"ב סק"ג), לגבי פרשת וזאת הברכה יום שישי הוא הו"ר. ושמיני עצרת, למרות שהוא ערב שמחת תורה (בחו"ל), אינו נחשב יום שישי, כיון שהוא רגל בפני עצמו, אך מכל מקום "אם קורא בשמיני עצרת לא הפסיד" כי מבחינת הזמן הוא ערב שמחת תורה. ואם כן מי שנוהג לקרוא שמו"ת כמנהג הגר"א מתחילת השבוע (שגם זה מנהג מובחר כמבואר שם), גם כאן יעשה כך ויקרא

ואולי י"ל שזו כוונת המ"ב בסי' תרסט הנ"ל שיש לקרוא הפרשה בליל שמח"ת, משום שביום שמח"ת כבר מתחילה קריאת בראשית, וכוונתו לומר שבבוקר כבר יהיה בדיעבד, אבל כמובן הקורא ביום הו"ר הוא מצוה מן המובחר וגם הקורא ביום שמיני עצרת (לבני חו"ל שעדיין לא מתחילים בו בראשית) לא הפסיד, וכמו שכתב המ"ב בסי' רפה.

ועדיין יש בזה מקום עיון, כי כיון שחלק מהציבור עדיין קורא או צריך לקרוא ביום שמיני עצרת פרשת וזאת הברכה, היה מקום להחשיב אותו לזמן ביניים ששייך גם לבראשית וגם לוזאת הברכה ויהיה אפשר לכתחילה לקרוא את שתיהן, ואינו דומה למנחה של שבת שכבר הפסיקו הציבור לקרוא את הפרשה של שבוע זה, וכן סובר הרב חוט שני. אמנם כאמור פשט דברי המ"ב שהדגיש שיקרא בליל שמחת תורה אינם כן, ובחזו"ע סוכות עמ' תנ אמר לקרוא לכל המאוחר "לפני תפילת שחרית".

השנה חל יום שמיני עצרת בשבת וכל הדברים שאמרנו תקפים גם בזה. אולם יש להסתפק ספק נוסף, הנוגע גם לכל שנה, אך יש ממנו נפק"מ מיוחדת לשנה זו: יש לעיין עד מתי מותר לקרוא פרשת וזאת הברכה בכל שנה. בשו"ע (רפה, ד) אמר שבכל שבתות השנה יש לכתחילה להשלים את הפרשה עד מנחה, ואמנם אמרנו שגם בשמיני עצרת אע"פ שכבר התחילו לקרוא בבוקר בראשית, יש המתירים לכתחילה להמשיך לקרוא וזאת הברכה, אך האם אפשר עד סוף היום? נראה שבשמיני עצרת שאינו בשבת זמן מנחה אינו קובע,

הפרשה, שכן כידוע עושים כך רק כדי שלא יקטרג השטן שסיימו ולא התחילו, וזו אינה קריאת התורה מתקנת עזרא. אולם הפוסקים (הגריש"א שם והשש"כ שם) אמרו שכיון שבפועל קוראים את פרשת בראשית, זה כן נחשב שהציבור התחיל בקריאת פרשת בראשית, ואין זה משנה משום מה קראו, ולכן הקורא שמו"ת של בראשית מיום שמיני עצרת בבוקר נחשב שמשלים פרשיותיו עם הציבור.

לפי מה שבארנו לעיל נראה שכבר מתחילת הבוקר של שמ"ע אפשר לקרוא פרשת בראשית, שכן אין הדבר תלוי במה שקוראים בפועל אלא במה שיכולים לקרוא. (ויל"ע אם צריך להמתין עד לזמן שבפועל יכולים לקרוא, כלומר להספיק להתפלל שחרית והלל ולקרא פרשת וזאת הברכה, ולא נראה כך). אמנם לשון השש"כ שם היא: "יכול לקרוא פרשת בראשית מיד אחר קריאת חתן בראשית", ולא מובן מדוע הצריך שיקרא חתן בראשית ולא הסתפק בכך שהגיע זמן קריאה. ואולי סובר שכיון שזו לא קריאה גמורה מתקנת עזרא כנ"ל, וגם אין לה זמן מוגדר, צריך שיקראו בפעל באותו ציבור. ועדיין צ"ע. ולשון הגריש"א שם היא: "אם בדרך כלל כבר קוראים".

אמנם לפי זה יש לעיין האם אפשר לקרוא פרשת וזאת הברכה ביום שמ"ע (של בני א"י), שכן מיום שמ"ע אפשר כבר להתחיל לקרוא פרשת בראשית וכבר שייך לשבת בראשית, וא"כ אולי כבר לא יוכלו לקרוא את הפרשה הקודמת, וכפי שמצאנו שממנחה של שבת קריאת שמו"ת של הפרשה של אותה השבת היא כבר בדיעבד (שו"ע רפה, ד ומ"ב סק"י).

כג"א יכולים להתחיל קריאתה מיום א' שלאחריה. לנוהגים כאר"י יש לקרוא פרשת וזאת הברכה מיום הו"ר.

ב. יש עדיפות לגמור פרשת וזאת הברכה לפני יום שמ"ע, אמנם המיקל לקרוא ביום שמ"ע, יש לו על מי לסמוך.

ג. הקורא פרשת "וזאת הברכה" ביום שמ"ע יכול לקרותה כל היום. אמנם בשמ"ע שחל בשבת יש לקרוא עד זמן מנחה (ובספר מועד לכל חי, הובא בחזו"ע סוכות עמ' תנא, כתב: מנהגינו לקרוא וזאת הברכה שמו"ת ביום שמ"ע סמוך למנחה. ומשמע שדיבר בכל שנה ולא כמש"כ).

ד. אין לקרוא פרשת בראשית לפני שמ"ע. אך אפשר לקרוא בראשית מיום שמ"ע בבוקר. ועדיף לחכות שהצבור יקרא בראשית.

שכן אין לו משמעות ויש מקומות שתפילת שחרית עם קריאת התורה ממשיכה עד זמן מנחה, ולכן אין סיבה לומר שדוקא במנחה יפסיקו לקרוא וזאת הברכה. אמנם כשחל שמ"ע בשבת, הרי במנחה קוראים כבר פרשת בראשית משום קריאת הפרשה, ובזה כבר יש מקום לומר שאין לקרוא וזאת הברכה מזמן מנחה. ואף שבחלק מהמניינים עדיין קוראים בתורה את הקריאה של שחרית, לכאורה אין זה משנה, מפני שהציבור כבר יכול לקרוא את פרשת השבוע הבאה, ולא גרע משאר שבתות שגם בהם הציבור יכול להמשיך בקריאת התורה עד אחר חצות, אבל אין זה עיקר זמנו, ולכן בשמיני עצרת שחל בשבת לכתחילה יש לקרוא שמו"ת עד למנחה.

העולה מהדברים:

א. אפשר לכתחילה לקרוא פרשת וזאת הברכה ממנחה של פרשת האזינו, והנוהגים

לעמוד לפני ה'

שיחה עם מו"ר ראש הישיבה

הרב מרדכי שטרנברג שליט"א

ממעין החיים /

שיחות עם רבני הישיבה

בעם ישראל, ובכל אחד ואחד מאתנו - זאת עובדה ברורה! אנחנו צריכים לדעת שהכל בא מאת ד', ושעלינו ללמוד לחיות את זה נכון. בכך אנחנו בעצם נותנים לדבר לרשום בנו ולפעול בנו.

לפי דעתי, תמיד הנקודה המרכזית והראשונה היא לקבל את מה שד' עושה. כאשר מקבלים את מה שד' עושה - המעשה הזה פועל עלינו, ועושה בנו, ומלמד אותנו דברים מאוד מאוד חשובים. צריך לתת לדברים עצמם לפעול בנו, ומתוך כך לבוא אל ההקשבה והתבוננות - לא פרשנות, אלא הקשבה עמוקה.

העובדה שאנחנו חיים במציאות חדשה, מציבה לנו משימה לחיות את מה שד' עושה לנו במציאות החדשה. לדוגמה, ליל הסדר. כל אחד יודע שליל הסדר הוא אירוע של המשפחה הרחבה, והנה השנה כשלא היה ניתן לעשות סדר עם המשפחה, ניתן היה להרגיש ש'לקחו לנו את ליל הסדר!'.
”

ידועים דברי הרמב"ם שאם מתרחשים

אירועים מזעזעים בעולם, אין זה במקרה,

אלא הם נועדו לעורר אותנו וללמד אותנו.

בימים אלה כל העולם חווה זעזוע בעקבות

המגפה, מה האירוע הזה בא ללמד אותנו?

בעיצומם של ימי הקורונה נפגשנו לשיחה עם ראש הישיבה, מו"ר הרב מרדכי שטרנברג שליט"א, על נושאים שמעסיקים רבים מהבוגרים. השיחה התחילה בבירורים סביב מגפת הקורונה, ולאחר מכן עברה לשאלות נוספות הנוגעות לחיי הבוגרים.

התמודדות אמונית

עם אתגרי הקורונה

ידועים דברי הרמב"ם שאם מתרחשים אירועים מזעזעים בעולם, אין זה במקרה, אלא הם נועדו לעורר אותנו וללמד אותנו. בימים אלה כל העולם חווה זעזוע בעקבות המגפה, מה האירוע הזה בא ללמד אותנו?

- התשובה לשאלה הזו דורשת זהירות. צריך להיזהר מפרשנויות מלאכותיות, ובכלל, אנו תמיד צריכים להיות מאוד זהירים מלהיות פרשנים של ד'. להקשיב לד' זו מצוה גדולה מאוד, וזו כוונת הרמב"ם שהזכרת, אך יש להזהר לא לפרש בצורה מלאכותית ולהחליט שהסיבה היא זו או אחרת.

אני חושב שלהקשיב לד' זה קודם כל לדעת שכל מה שעובר עלינו זה ד' עושה, ולדעת שמה שד' עושה הוא עושה בנו, פועל בנו. גם כשאני לא מפרש את מה שקורה - מה שמתרחש פועל בי. עצם העובדה שדברים רבים בסדרי החיים השתנו בעולם כולו,

”

הקב"ה לא רוצה שתהפוך את הבית,

אלא שתלמד ליהנות מהבית שלך.

לזה אני קורא: לחיות את החיים הפנימיים.

כל המצבים החדשים שאנו עוברים בהם, מחדדים מאוד את הצורך ללמוד לחיות את האמת, את החיים הפנימיים.

שמעתי לאחרונה ברדיו שדברו על הקורונה עם יהודי שנמצא באוסטרליה, והוא אמר משפט יפה: 'למדתי ליהנות מהבית שלי'. אני חושב שזה דבר נפלא. לצערנו לפעמים השהייה הממושכת בבית יוצרת מתחים ועצבנות, וצריך להתמודד עם זה. הקב"ה לא רוצה שתהפוך את הבית, אלא שתלמד ליהנות מהבית שלך. לזה אני קורא: לחיות את החיים הפנימיים.

לכל אחד ואחד מאתנו יש חיים פנימיים מלאי אושר ומלאי עושר. לא נכון לחשוב שהחיים החיצוניים עושים אותנו עשירים. אני חושב שזאת הנקודה האמתית בסופו של דבר - לחיות את החיים הפנימיים.

בכל הזעזוע העובר על העולם בכל כך הרבה תחומים - חינוכיים, וכלכליים וכו' - מה התפקיד שלנו? מה מוטל עלינו לעשות בתור בני תורה, בתור 'בוגרי הישיבה'?

- זו באמת שאלה טובה, ואני לא יודע את התשובה עליה, אבל הכיוון הוא כמו שאמרנו. אנו צריכים לחשוב איך ניתן לעזור לשכנים שלי, לעם ישראל, לעולם כולו, להפיק את הלקחים שדיברנו עליהם. איך ללמד את כולם להיות מאושרים. אני חושב שהעולם מחפש תמיד אושר, ובאמת הוא זקוק לזה מאוד, והרבה פעמים הוא טועה לחפש אותו במקומות לא נכונים.

זו טעות קשה לחשוב כך. נכון יותר להתייחס לזה כאתגר מגדל: איך עושים ליל הסדר במציאות החדשה. כשניגשים כך למציאות, מגלים דברים חדשים, ואולי אף לומדים לחיות את הדברים בצורה אמיתית יותר ופנימית יותר. לא שמעכשיו נעשה כך את ליל הסדר, בע"ה בשנה הבאה נהיה עם כל המשפחה. אבל חשוב לא לקלקל את ליל הסדר של תש"פ!

הקב"ה מגיש לנו את המציאות, ומלמד אותנו לחיות בה. אנו מגיבים למה שד' עושה, ולומדים איך חיים לא את מה שאין לנו, אלא את מה שיש לנו, ומתברר שיש לנו המון - יש לנו את ד', יש לנו את התורה, יש לנו את עם ישראל, יש לנו את ליל הסדר! במקום לחיות מה שאין, אנו תמיד תמיד צריכים לחיות מה שיש. תמיד!

העולם כולו, ועם ישראל, וגם אני בכלל זה - עמוסים בהמון דברים, פעילויות ומטלות שונות שממלאות את חיינו, ואני חושב שפעמים רבות החיים החיצוניים הללו משתלטים לנו על החיים הפנימיים.

נחדד את זה יותר. למשל, לעתים יש לאדם הרגשה שאם הוא לא מתפלל עם הציבור בבית הכנסת, זה לא נקרא להתפלל. בית הכנסת עושה את התפילה?! לא נכון! כמובן שזה נפלא להתפלל במניין וזה נפלא לשמוע קריאת התורה, אבל אם אין אפשרות לכך, אין טעם לתפילה?!

- נכון. קודם כל, לשאול את עצמו: איך אני חי את הרגשת האושר והעושר שיש לי בחיים האלה, למרות המגבלות שיש בהם; ואחר כך: איך אני מקרין את זה ויוצר את הגישה הזאת אצל השכן שלי, בבית הכנסת ואצל כל הסובבים אותי.

שמעתי לאחרונה משפט יפה שאמר ר' יעקב גלינסקי זצ"ל, שהיה ראש ישיבה בחדרה, אדם מיוחד במינו. הוא היה אדם נמוך קומה מאוד, באופן בולט, והיה מלא שמחה והומור באופן בולט, הוא לא היה יכול לדבר בלי הומור. הוא היה אומר: "אתם יודעים שאני נמוך. אני לא רואה את חצי הכוס הריקה, אני לא מגיע לשם!". המשפט הזה מצא חן בעיני מאוד - גם עצם הביטוי ההומוריסטי, וגם האמת שבו - אדם נמוך, אדם עניו, אדם צנוע, באמת רואה את מה שיש ולא את מה שחסר!

יש הרבה דברים שאי אפשר לעשות והרבה קשיים. אי אפשר לעשות חתונות גדולות, ויש מצבים כלכליים לא פשוטים, ועוד מגבלות רבות. - אך השאלה היא אם אני מתייחס לזה בטרורניה וחי בתחושה שזה נורא ואיום, או שאם הקב"ה החליט שכך צריך לחיות עכשיו, אז עם כל הצער אני מקבל זאת בפשיטות, אני לא נעשה מדוכא אלא עושה מה שצריך לעשות. המושג 'לעשות מה שצריך לעשות' הוא עיקר העיקרים.

אך מה עושים עם הצער ועם הכאב? אנשים כואבים, אין להם כסף, וקשה להם!

- אתה צודק. לא נכון להתעלם ממה שאין. השאלה היא עד כמה החוסר הוא באמת כל כך

איך ניתן לעזור לזולת להפיק את הלקחים האלה, ולהבין שהאושר נמצא בחיים הפנימיים?

- אני חושב שהדבר הראשון הוא - לחיות כך בעצמי, לחיות עם מאור פנים. לא אני עם השכן שלי, אלא קודם כל אני עם עצמי, אני עם אשתי, אני עם הסביבה הכי קרובה שלי. כלומר, איך אנחנו חיים עם הראש 'מעל המים', לא מתחת למים, לא עצובים, לא חיים בהרגשה של תסכול לגבי מה שאנחנו לא יכולים לעשות. יתכן שחבל שאנחנו לא יכולים לעשות דברים מסוימים, אבל עלינו להתאמץ לעשות את מה שאנחנו כן יכולים באמתיות, בשמחה, במאור פנים. לחיות לא את מה שאין, אלא לחיות את מה שיש לנו. הרב מכנה את המצב הזה 'העושר שבעוני'. אני חושב שזאת הנקודה - לחיות את העושר שבעוני, להרגיש עשירים אף על פי שיש הרבה דברים שאי אפשר לעשות, וחבל. אני חושב שזה מה שבאמת צריך להיבנות, והלוואי שזה מה שיוקרה מאיתנו בתוך כל עם ישראל. זה התפקיד שלנו היום.

אם כן, בעצם התפקיד המרכזי של כל בוגר, שנמצא בקרית שמונה או באילת הוא העבודה הפנימית של האדם?

”

עצבות היא 'קינא דמסאבותא',

היא ביטוי של ריקבון נפשי ושל חוסר אמונה.

באופן עקרוני אין לה מקום אף פעם!

לעומת זאת, צער הוא תגובה נורמלית.

זו הרגשה נפשית בריאה וישרה.

עליו לשאול, אבל צריך להבדיל בין שאלות לבין תשובות. אדם ישר ותמים שישאל את השאלות, יגיד לעצמו: 'נכון שיש לי שאלות ונראה לי שהייתי מקבל החלטות אחרות, אבל אולי באמת לא?'. הרי הנושא הזה באמת הוא מאוד מסובך ומורכב, וודאי שאפשר לטעות בו וברור גם שיטעו, אך ברור שגם אני הייתי טועה טעות כזו או אחרת. לשאול שאלות זה קל, לתת את התשובות זה קשה מאוד.

צריך אמון בכך שאנשים משתדלים להיות טובים. אין ראש ממשלה שלא מתכוון לעשות טוב. יחד עם זאת הוא מושפע גם מה'לא לשמה'. זה לא התחיל מהיום, כך היה תמיד. אני לא מתייחס דווקא לראש הממשלה הזה.

כשמתייחסים להחלטות הממשלה וכדו', צריך לזכור שמי שיכול לקבל את ההחלטות הנכונות הוא רק מי שנושא באחריות, לא כלי התקשורת ולא האזרח הפשוט. החלטה נכונה יכולה להתקבל רק כאשר רואים לא רק צד אחד אלא את התמונה כולה על כל צדדיה ושוקלים את כולם, ורק על ידי מי שנושא באחריות. חשוב מאוד מאוד ליישר את המבט בדבר הזה. לנהל מדינה זה לא עניין פשוט, ובפרט את מדינת ישראל זה קשה פי כמה. כל החלטה קשורה בהמון נושאים בריאותיים וכלכליים, וישנן דעות של אנשי מקצוע לכאן ולכאן. לכן צריך ענווה. יש להבדיל בין שאלות לבין עמדה שיפוטית, אף על פי שאני אולי לא מבין את ההחלטות שהתקבלו, אני לא יודע אילו החלטות הייתי אני מקבל.

בולט ודומיננטי ויוצר תחושה ש'אין לי כלום'. זה לא נכון! יש הבדל עצום בין קושי וצער כשחסר לי משהו ויש לי כאב, לבין עצבות. אלו שני עולמות! זה המבחן הגדול. עצבות היא 'קינא דמסאבותא', היא ביטוי של ריקבון נפשי ושל חוסר אמונה. באופן עקרוני אין לה מקום אף פעם! לעומת זאת, צער הוא תגובה נורמלית, זו הרגשה נפשית בריאה וישרה. מי שלא מצטער, הוא אדם לא בריא.

מה צריך להיות היחס להנהגה ולאופן שהיא מנהלת את המשבר, שלא תמיד כל כך מוצלח?

- אני חושב שזו אחת ההשלכות של מה שנאמר קודם. כאשר ההרגשה מתמקדת במה שאין, זה מוביל גם לחוסר אמון במערכות ובממשלה. חוסר האמון הזה הוא מאוד לא צודק ומאוד בעייתי. זו בעיה שלא התחילה היום. אולי המשבר הזה יעורר תיקון גם בדבר זה, ויברר איך חיים במבט נכון, מבט אמוני - להאמין בד', להאמין בתורה, להאמין בכנסת ישראל, להאמין בעם ישראל, להאמין בשכן שלי ולהאמין בראש הממשלה, לא משנה מי הוא.

יש שיגידו שזו תמימות. הרי כולם רואים שהמערכות לא עובדות, והרבה דברים שהיו יכולים להעשות קודם לא נעשו.

- נכון שנעשו טעויות, אבל אדם ישר יודה שיתכן מאוד שגם הוא היה עושה בדיוק את אותו הדבר. צריך להיפטר מעמדה שיפוטית שאינה כנה ואמיתית. אני באמת חושב שתמימות היא דבר נפלא מאוד. אך תמימות אינה נאיביות במובן השטחי. לא נכון לעצום את העיניים, ואם יש לאדם שאלות -

”

לפעמים אדם מרגיש שכדי לבנות

את העצמאות שלו הוא צריך דווקא

להתנתק מהישיבה, קצת לחתוך

את חבל הטבור.

סברת ה'סעיף קטן' שהרב הזכיר היא מאוד מסוכנת, איפה הגבול שלה?

- אני חושב שהגישה צריכה להיות קודם כל שהעקרונות וכללי הבריאות לא נתונים לשיקול דעת. אך אחרי שיודעים שזה כך - למעשה כן יש מקום לשיקול דעת. ה'סעיף קטן' אינו סותר את הכלל, זה רק 'סעיף קטן'. יתכן שזו הלכה ואין מורים כן. בכל מקרה, למעשה יש לשאול מורי הוראה ולהיזהר מלפרוץ גדר.

שאלות חינוכיות בתקופת הקורונה

בתקופת הקורונה כשהילדים נמצאים בבית והלימודים מתקיימים בטלפון וכדו' - האם צריך לנסות לחייב את הילד ללמוד, או שנכון יותר להתחשב בקושי שלו ולהניח לו?

- אני לא יודע לענות על זה באופן מעשי מדויק, אך העיקרון שנכון תמיד, וגם כאן, הוא שכל דבר שעושים עם ילד צריך לעשות אותו ולא נגדו. אם זה נגדו - יותר טוב לא לעשות, אם זה אתו - טוב לעשות.

איך מצליחים לגרום לו להרגיש שזה 'אתו'?

- זה מאוד תלוי בקשר שבין ההורים לילדים, אם ההורים נמצאים מצד אחד של המתרס

”

האם אדם חש: 'יש לי את הישיבה,

הישיבה היא הישיבה שלי, הרב הוא

הרב שלי, או: 'למדתי פעם בישיבה,

ויש לי ממנה הרבה דברים טובים,

אבל נותק הקשר החי.

זה נוגע גם לרצינות ולאחריות בשמירת הנחיות הבריאות. כשאני לא נמצא בעמדה שיפוטית על ההחלטות, אני פשוט נאמן. זו התכונה שצריכה להיווצר בנו גם כלפי כל העניינים האלה. להיות נאמן פירושו להאמין - להאמין בד', להאמין בתורה, להאמין בכנסת ישראל, להאמין בממשלה ולהאמין בטוב שבאדם, בכוונותיו הטובות. אין ראש ממשלה ואין פוליטיקאי שלא מתכוון לטוב, למרות שתמיד, אצל כל אחד, מעורב גם 'לא לשמה'. אני חושב שחשוב מאוד מאוד לאמץ את העמדה התמימה, הלא-שופטת.

שמירת הוראות הבריאות

אם הורים מבוגרים מבקשים שיבואו לבקר אותם, והבן חושש שזה קצת סכנה להם, האם מותר לו לסרב?

- אני חושב שזה מסור לשיקול דעת. העקרונות נכונים תמיד, אך יש סעיף קטן של שיקול דעת. ההוראות הן כלליות ואינן יכולות להיכנס לכל מקרה לגופו. ככלל, לגבי כל ההוראות נכון לומר שאם יותר מסוכן לסבא וסבתא שאני לא אבוא, כגון מסיבות נפשיות וכו', מותר להסתכן ולבוא. ההוראות שאומרות לא לעשות את זה צודקות, זה נכון והגייוני וככה צריך להיות, אבל יש עוד מערכת שיקולים.

אינטרנט, כידוע, אך עם זאת, צריך לשים לב שהכלי הזה ישמש רק למה שצריך, שימוש תיפקודי, ובשום פנים ואופן לא ישמש לבילוי ולהעברת זמן. אני חושב שפגישות עם חברים זה כבר עובר את הגבול של צורך תיפקודי, זה כבר מרגיל לראות באינטרנט חלק מהצריכה היומיומית של הילד.

לפי זה אי אפשר שיהיה אינטרנט בבית, כי אי אפשר להשגיח בכל רגע לאיזה אתר הילדים נכנסים.

- נכון, אני מסכים. כשאין אינטרנט בבית, יותר טוב לא להכניס. כך הכי טוב. כשיש אינטרנט בבית - אז הוא צריך להיות סגור. אינטרנט הוא עניין מקצועי בלבד. כשרוצים לדעת מתי קופת חולים פתוחה - אמא מבררת את זה באינטרנט. אבל אסור שייווצר מצב ש'כשאין מה לעשות ניגשים לאינטרנט'. האינטרנט הוא בכלל לא תעסוקה, בכלל לא!

ולהיפגש עם הסבא והסבתא שכבר חודשים לא נפגשנו איתם?

- להגיד לסבא וסבתא שבת שלום או חג שמח, זה באמת לא הופך להיות 'חלק מהחיים שלי', אלא שימוש חריג וממוקד.

תשומת הלב צריכה להיות שהאינטרנט לא הופך לחלק מצורת הבילוי והצריכה של האדם. הגישה צריכה להיות שאף פעם לא נכנסים כך סתם לזום, אף פעם לא נכנסים כך סתם לאינטרנט. מה לי ולאינטרנט?! בשעות הפנאי אפשר לקחת ספר לקרוא, לשחק עם הילדים, או ללמוד משהו וכו'. אינטרנט זה

והילדים מצדו השני, או שההורים והילדים נמצאים באותו צד של המתרס. זה נוגע לכל צורת החיים של האדם.

מה דעת הרב על שימוש של ילדים וגם של מבוגרים בכלים טכנולוגיים, באינטרנט ובזום, שמאוד שימושיים בתקופות של סגר וכדו'?

- אני חושב שזה משתנה מאוד ממקרה למקרה.

באופן עקרוני, אדם שלא היה לו אינטרנט בבית - יותר רצוי שהמציאות הקורונה ואתגריה לא יגרמו לו להכניס את זה הביתה. עצם הכנסת האינטרנט הביתה היא דבר בעייתי כשלעצמו.

מי שיש לו אינטרנט בבית, שמשמש רק לצורך של עבודה וכדו' - רצוי מאוד מאוד שהעיקרון הזה לא ישתנה, שהאינטרנט לא יהפוך גם לכלי של בילוי וכדו'. אך מפני שהצורך בתקופה זו מתרחב יותר, ממילא יש מקום לשימוש רחב יותר באינטרנט.

אני גם חושב שזה מושפע מעוד שאלה: האם יש פתרון אחר לילדים. אי אפשר להתעלם מכך שבדרך כלל לילדים קטנים קשה לשמוע שיעור בטלפון, והם צריכים משהו מוחשי שירכז אותם. לכן אני נוטה לחשוב שאם בין כה וכה יש כבר אינטרנט בבית, ואי אפשר לנהל את השיעורים באופן אחר, יש מקום להשתמש בזום לצורך זה.

ומה לגבי מפגשים עם חברים בזום?

- זה נראה לי הרבה פחות רצוי. הנקודה המרכזית בכל הנושאים של האינטרנט, היא שמצד אחד כמעט שאי אפשר לבית מישראל להסתדר בלי

היא המנוע שלו. הקשר שלו עם הישיבה צריך להיות קשר חי שמפעיל אותו! וכדי שהקשר יהיה חי, הוא צריך להתבטא באופן מעשי.

במה זה מתבטא?

- הביטויים המעשיים הם מגוונים. השאלה עד כמה זה מחייה את האדם, זו הנקודה. צריך שאדם ירגיש שיש לו רב, שיש לו ישיבה, ולא רק שהוא שומע שיעור מהקלטות וכדו'. לדעתי הביטוי 'חי' הוא החשוב כאן. אני חושב שהגעה בפועל לישיבה מעת לעת, כפי האפשר, היא משמעותית ליצירת קשר חי. זה נוגע לשאלה - האם אדם חש: 'יש לי את הישיבה, הישיבה היא הישיבה שלי, הרב הוא הרב שלי', או: 'למדתי פעם בישיבה, ויש לי ממנה הרבה דברים טובים, אבל נותק הקשר החי'. הנוכחות המשמעותית של הישיבה בחיים היא קובעת הרבה מאוד, ולרוב זה קשור מאוד בנוכחות מעשית בישיבה.

לפעמים אדם מרגיש שכדי לבנות את העצמאות שלו הוא צריך דווקא להתנתק מהישיבה, קצת לחתוך את חבל הטבור.

- מאוד מאוד חשוב להיות עצמאי. הקשר לישיבה אין כוונתו שאדם הוא 'נציג' של הישיבה או שהישיבה אומרת לו מה לעשות, אבל כן שהישיבה היא המנוע שלו.

אני תמיד אומר ב'ברכת הדרך' לאלה שיוצאים לדרך, שכשהם מתקדמים הלאה, הם בעצם ממשיכים את מה שהם עשו פה - אחריות על התורה, אחריות על עם ישראל - כל אחד במגזר איתו הוא עובד ובאופן שבו הוא משרת.

מחוץ לתחום, של הילד וגם של ההורים! חוץ משימוש ממוקד.

אם הילד מתרגל שהאינטרנט עונה לא על הצורך של הסבא והסבתא אלא על הצורך שלו בלבות - זו פריצה, שעלולה אחר כך להביא גם להתמכרות. להגיד ש'האינטרנט עונה על צרכים שלי', או במילים אחרות 'על השעמום שלי' - זה אסון, אסון נורא! ולא רק בגלל התכנים השליליים. עם הזמן הביולוגי הופך להיות צורך, והצרכים הולכים וגדלים. אני יוצר את הצרכים, וזה משנה לרעה את כל צורת החיים.

שמירת קשר עם הישיבה

איך לדעת הרב נכון לבוגרים לשמור על קשר עם הישיבה? מה הם העקרונות הבסיסיים של שמירה על קשר עם הישיבה?

- זה מאוד אישי. לפי דעתי הנקודה המרכזית היא שיהיה קשר חי. קשר חי הוא דבר מאוד מאוד חשוב. לא רק שאדם זוכר שפעם הוא למד בישיבה ושומע מידי פעם שיעור. זה אולי לא מספיק ולא מהווה קשר חי ומהותי.

למרות שכל אדם צריך להיות עצמאי במקום בו הוא נמצא, הישיבה - במידה זו או אחרת -

”

מעט שאי אפשר לבית מיישראל להסתדר

בלי אינטרנט, כידוע, אך עם זאת, צריך

לשים לב שהכלי הזה ישמש רק למה

שצריך, שימוש תיפקודי, ובשום פנים ואופן

לא ישמש לביולוגי ולהעברת זמן.

הוא להיות מנוע של תורה בישראל - להקים בני תורה, לגדל בני תורה, לגדל לומדי תורה ולהרביץ תורה. התורה היא הדבר הכי משמעותי, "כל חפצים לא ישוו בה". מי שמסוגל ללמד תורה - לכאורה רצוי מאוד מאוד לעשות זאת. אבל מי שמסוגל להיות רב, זה תפקיד שרק יחידים מסוגלים למלא אותו כראוי. ולכן, מבחינת הצורך הגדול, לפעמים אדם צריך לוותר על התענוג ללמד תורה בישיבה וכו', ולמסור את הנפש.

בתפקיד הרבנות יש אחריות עצומה. הציבור כל כך זקוק שיהיה לו רב, וזה מאוד לא מצוי. זו בעיה לא פשוטה. גם כשיש רב - לא תמיד הוא באמת רב. חשוב מאוד לקחת אחריות על תורה בישראל, במובן של להביא את האור לכל עם ישראל, לשמש מנוע של הציבור על כל גווניו - בעלי מלאכה, סטודנטים ועוד. פירושה של האחריות על תורה בישראל היא לבנות את השייכות של העם כולו אל התורה, להיות הרב שלו, התורה שלו! זו אחריות של 24 שעות ביממה, 7 ימים בשבוע. זו עבודה קשה מאוד, שצריכה לעמוד במבחנים מאוד גדולים.

בישיבה סופגים רוח מאוד רדיקלית, עמידה על האמת לאמיתה. האם זה לא מונע מבוגרי הישיבה לעסוק ברבנות, בה נפגשים גם עם מצבים מורכבים וצריכים להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד לפי מקומו ומדרגתו?

- אתה צודק שזה יוצר קושי, אך זה גם בונה את היסוד לרבנות. כדי להיות רב בישראל נדרשים שני כוחות הפוכים אחד לשני. מצד

אני חושב שגם הישיבה צריכה להתבונן כך, שלו יצויר שפלוני לא היה הולך לשם - אני הייתי צריך ללכת לשם! כשהוא הלך לשם, הוא באמת שליח שלי, כי הוא עושה דבר שבדיוק הישיבה רוצה לעשות! אם אדם מרגיש שהוא עושה את מה שהישיבה רוצה לעשות, מה שקיים ב'אמר' של הישיבה - זה מוסיף הרבה מאוד.

אני חושב שאפשר לחזק את ההרגשה הזאת גם על ידי פגישות של ממש. אני חושב שזה לא מיותר שרבנים מהישיבה יסעו פעם לצפון ופעם לדרום להיפגש עם האנשים בשטח. זה דבר שיכול רק להביא תועלת ולחזק את הקשר לישיבה.

תפקידי רבנות

בוגרים רבים פונים ללמד תורה ופחות הולכים להיות רבני קהילות. מה הרב חושב על היחס בין שני התפקידים האלה?

- קודם כל, שני התחומים האלה הם באחריותנו ומוטלים עלינו. אני חושב שלהיות רבני ציבור - זו עבודה הרבה הרבה יותר קשה מאשר ללמד בישיבה. אמנם גם כדי ללמד בישיבה נדרשים כישורים, אך הכישורים הללו מצויים יותר מאשר הכישורים הנדרשים כדי להיות רב. רב זה תפקיד מאוד מאוד לא פשוט. אני חושב שמי שמסוגל להיות רב - צריך להיות רב, כי רק יחידים מסוגלים להיות רב, וזה בבחינת 'במקום שאין אנשים'.

לפי דעתי התפקיד שלנו הוא - להיות תורה בישראל. פירוש הדבר להיות תורה בישראל

ואשר יביאם", וזה בא לומר שהם גם ילכו אחריו, כלומר שהוא צריך להתחשב בהם. לא במה שהם רוצים, אלא במה שהם יכולים. לא צריך לומר מה שהציבור רוצה לשמוע, אבל מאוד חשוב לדעת מה הוא מסוגל לשמוע.

על רב בישראל להיות מלא באמונה בד', אמונה בתורה ואמונה בעם ישראל. להאמין בפלוני ולהאמין בפלונית, למרות שהם מאוד מקוממים בדעות שלהם ובמעשים שלהם. מתוך האמונה הזו אפשר להיות חמוש בשתי התכונות הללו - "אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו", ואשר יוציאם ואשר יביאם". רב בישראל מוכרח להיות כך.

הרבה פעמים גם ר"מ בישיבה מתמודד עם המורכבות הזו.

- נכון. כדי שהתורה תהיה משמעותית לתלמיד - זה דורש להבין איפה הוא עומד, במה הוא מתלבט וכו'. אני באמת חושב שמעטים הם אלו שמסוגלים להיות רמ"ם לגילאי 14-18. להיות ר"מ בישיבה גדולה זה הרבה יותר קל מאשר להיות ר"מ בישיבה תיכונית. ההקשבה, הקישור, היכולת לרומם, היכולת לעסוק בהתלבטויות - זה לא פשוט. יש כאלה שלא מבינים את ההתלבטויות, ויש כאלה שאולי מבינים את ההתלבטויות, אבל לא מוצאים את השפה. לכן גם על זה אני אומר שמי שמסוגל להיות ר"מ בישיבה תיכונית, טוב שיעסוק בזה, מפני שזה בבחינת 'במקום שאין אנשים'. גיל 14-18 הוא גיל גורלי שקובע כמעט הכל. לקב"ה יש גם דרכי תשובה, אבל הגיל הזה קובע כמעט הכל, לכל החיים. לכן אני חושב

אחד נדרש חוט שדרה של תורה, עצמאות מוחלטת. אסור שהציבור יגיד מה התורה אומרת. האמת היא רדיקלית! הרבה פעמים נוצר מצב חמור וקשה, שהרב 'מוכתב' בצורה זו או אחרת על ידי הציבור, ואז הוא למעשה מפסיק להיות 'תורה בישראל'.

אך מצד שני - אוי ואבוי אם רב לא שואל את עצמו איפה הציבור עומד, אם הוא לא מרגיש את הציבור ולא אוהב את הציבור כמות- שהוא. אסור שבגלל הרדיקליות שבו, הוא לא יהיה מסוגל לסבול דברים. לא נכון שרב צריך להיות 'עובד סוציאלי', כפי שיש חושבים, אבל הוא כן צריך להיות עם הקשבה, ונכון שלא בהכרח שהישיבה בונה בו את ההקשבה הזאת. מצד האמת - זה לא סותר כלל! אבל זה קשור ממילא מאוד מאוד באישיות.

זה נוגע גם לר"מים בישיבות. יש ראשי ישיבות שלא רוצים לקבל ר"מים בוגרי הישיבה, כי הם באים עם האמת שלהם ומבטלים את כולם...

- נכון. אני רוצה לחדד את מה שאמרנו מתוך לשון הפסוק שמשה רבינו אומר: "יפקוד ד' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו, ואשר יוציאם ואשר יביאם" (במדבר כז, טז-יז). מפירוש הנצי"ב עולה שהפסוק אומר כאן שני דברים. בהתחלה נאמר: "אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו" ואחר כך: "אשר יוציאם ואשר יביאם". 'אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו' פירושו של דבר - הוא לבד, הוא לבד מחליט על פי התורה מה הכיוון. דרוש חוט שדרה עצמאי של תורה. אולם בהמשך נאמר: "אשר יוציאם

”

אוי ואבוי אם רב לא שואל את עצמו

איפה הציבור עומד, אם הוא לא מרגיש

את הציבור ולא אוהב את הציבור כמות-

שהוא. אסור שבגלל הרדיקליות שבו,

הוא לא יהיה מסוגל לסבול דברים.

בשמחה, בהרגשה ש'אני עובד את ד'.

בכל אופן, צריך שיהיה לאדם סיפוק ושמחה בלימוד, זה מאוד חשוב, גם לצעירים וגם למבוגרים. אדם שיש לו סיפוק ושמחה בלימוד, מרגיש בריא, מרגיש ישר, מרגיש שהוא עושה דבר שהוא מזדהה אתו, לא דבר שהוא 'צריך' לעשות אותו.

עבודת הימים הנוראים

אנו עומדים לפני הימים הנוראים, מה הנקודה המרכזית בעבודת ד' בהכנה שלנו לימים הללו?

- ישנו דבר השייך לעבודת ד' בכלל, אך נוגע גם לימים הנוראים ובולט בהם מאוד. אני מרגיש שחלק גדול מהתפקיד שלנו, ממשימת-הלב שלנו כלפי עצמנו, זה הנוכחות האלוקית. אני חושב ששאלת השאלות היא - האם אנחנו חיים עם ד' או בלעדיו? בבחינת "דע את אלקי אביך, ועבדהו". לפעמים קורה שאנשים מסורים להמון דברים חשובים, ובצדק, אך אם נשאל אותם "ומה עם ד'?", הם יאמרו: "אתם צודקים, יש גם ד'..." אנו צריכים לשאול את עצמנו: איך אדם חי לפני ד' 24 שעות ביממה? זו דרישה אדירה! אין הכוונה שאדם כל הזמן יזכיר זאת לעצמו, כי אם הוא צריך כל הזמן להזכיר זאת - זה מלאכותי. התפקיד של הימים הנוראים הוא לחזק את הבחינה הזאת של "לעמוד לפני ד'".

איך אדם יכול להביא את עצמו לעמידה כזאת?

- אני חושב שדבר מאוד מרכזי בעבודה הזו הוא התפילה. בזמן התפילה אני לא עוסק בכל העניינים שמעסיקים אותי במשך כל היום,

שלמי שיש את הכישורים לכך, זו שליחות גדולה מאוד.

לימוד תורה

בוגר הישיבה שיש לו שעה או שעתיים ביום ללמוד, במה עליו לעסוק בזמן הזה?

- התשובה הפשוטה שלי - דף גמרא. זה צריך להיות מרכז הלימוד, גם אם לא מאה אחוז של הזמן. רצוי מאוד מאוד להקדיש זמן גם ללימוד אמונה, אבל המרכז צריך להיות הגמרא. אני חושב שזו נקודה מאוד חשובה, אבל היא צריכה להיות לא מלאכותית, היא צריכה להיות עבודת ד', שאדם ירגיש שהוא מתחיה מזה.

אם אדם חש שלבו חפץ וטוב לו יותר ללמוד שעה וחצי אמונה וחצי שעה גמרא, האם הוא צריך להתאמץ ללמוד גמרא שעה וחצי כי זו האמת, או ללמוד שעה וחצי אמונה וחצי שעה גמרא כפי שלבו אומר לו?

- אני הייתי אומר: תתאמץ ללמוד שעה וחצי גמרא, אבל לא באופן שכל החיים תסבול מכך, כי באמת 'אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ'. המשימה צריכה להיות לימוד דף גמרא, אך צריך לעשות את זה בתענוג,

”

האמת היא שלא התפילה צריכה

להשתלב בעולם, אלא העולם צריך

להשתלב בתפילה. התפילה לא נועדה

לבקש מד', אלא לפנות אל ד'.

מהיש לדבר שאינו קיים, שאין לו יישות. מחשבה כזו עלולה להיות גם בתוך בית המדרש. והרב אומר שצריך להתרגל שהיישות של הקודש היא היישות, וללכת מהחול אל הקודש זה ללכת מהחורבן אל ההויה. הוא מסיים בסוף הפסקה ואומר שזה עניינה של התפילה. התפילה לא באה להשיג את התועלות, אלא לבוא אל היישות.

אני חושב שהימים הנוראים הם חלק מהעניין הזה של לעמוד לפני ד', להתרומם לכך שכל מעשינו ינבעו מהנקודה הזו, שהסיבה לכל דבר ודבר שאנו עוסקים תהיה - ד'!

נבקש מהרב לברך את בוגרי הישיבה לקראת השנה החדשה.

- "ויהי נועם ד' אלקינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו" - זו הברכה הגדולה באמת: שנועם ד' יהיה על כל מה שנעשה וכל מה שאנו משתדלים לעשות. בעזרת ד', נשתדל להיות נאמנים לד' ולתורתו, ולכנסת ישראל ולדור הזה, באהבה גדולה, וברכת ד' תהיה על כולנו.

אמן. תודה רבה.

למרות שהם בצדק מעסיקים אותי, אלא אני פונה אל ד'.

עבודת התפילה היא לא פשוטה, גם קשה מאוד לחנך לתפילה. למה? - כי אדם חש את החיים שלו ואת המשימות החשובות שהוא עוסק בהם, ושואל את עצמו: איך התפילה משתלבת בזה? מה היא מוסיפה לזה? מה היא מוסיפה לשאיפות שלי, לתוכניות שלי, למעשיות שלי? הוא חש כאילו התפילה זה משהו שתקוע לו בחיים.

האמת היא שלא התפילה צריכה להשתלב בעולם, אלא העולם צריך להשתלב בתפילה. התפילה לא נועדה לבקש מד', אלא לפנות אל ד'. התפילה לא נועדה לעזור לכל הדברים החשובים שאני עושה, אלא פשוט לפנות אל ד', למקד את מרכז החיים ואת ערך החיים בהיותם לפני ד'. זה התפקיד של התפילה - להחיות את הנוכחות האלוקית ולהגדיל את הצמאון אל ד'.

לחנך לתפילה זה לחנך לפנות אל ד', לחיות עם ד'. אני חושב שזה דבר מאוד מאוד מרכזי. אי אפשר לחנך לתפילה, כשהחיים הם בלי התפילה, כאילו יש את החיים וצריך גם להתפלל. מבחינה מסוימת התפילה זו המטרה שבה מונח הכל. לכן היא כל כך משמעותית.

הרב כותב באורות הקודש שאנשים רגילים לחשוב שהחול הוא יישות מאוד מאוד ברורה ומוצקה, וכשפונים אל הקודש כביכול פונים

ריאיון עם הרב אסף נאומבורג

ראש ישיבת נווה

מפירות המעיין /
ריאיון עם בוגר

ספר קצת על עצמך:

שמי אסף נאומבורג, גר ביישוב נווה. תשעה ילדים ב"ה. משמש כראש הישיבה בנווה. מלמד גם קצת במכינת "עצם" ובאולפנת "חלוצה" שבנווה. בעבר לימדתי בישיבה התיכונית בדימונה, עד שלפני שנים עשרה שנה הקמתי את הישיבה בנווה.

וקצת על הישיבה:

לפני שנים עשרה שנה פנו אלי מגורשי הישוב עצמונה שהתיישבו בנווה, בכדי שאקים ישיבה שתפקידה להפריח את חבל הארץ הזה, וכמובן להעמיד במרכז הישוב את התורה ולימודה.

ומה הביא אותך לקבל את ההצעה?

במהלך עבודתי בישיבה התיכונית בדימונה, הרגשתי צורך להקים ישיבה שיחד עם לימודי החול שבה, מרכז הלימוד והאווירה, יהיו סביב התורה. בנוסף, ראיתי תלמידים רבים שהגיעו מתלמודי תורה לישיבה, ורציתי לתת להם מענה שימשיך להצמיח אותם באווירה של יראת שמים. הצורך היה מאוד גדול, וב"ה כיום קמו עוד ישיבות בכיוון הזה.

מה רצית לבנות?

בהתחלה חשבתי שמרכז החידוש שלי יהיה היחס שבין לימודי הקודש לבין לימודי החול, לשבור את ה"שוויון" שיש בישיבה תיכונית קלאסית בניהם. במהלך השנים הבנתי שלא מדובר רק על כמות הלימוד, וגם לא על האיכות שלו, אלא על האווירה הכללית שצריכה להיות בין כתלי המוסד. אני קורה לזה "לצמצם את המרחק שבין בית המדרש לפנימיה". לא מספיק שהלימוד בבית המדרש יהיה טוב, אלא שחיי ה"פנאי", האווירה בפנימיות, תהיה כזו שמשמרת את חיי בית המדרש גם מחוצה לו. ויותר מזה, שהחיים בפנימיה יחזקו את הלימוד בבית המדרש.

מה האתגרים החינוכיים המרכזיים שאתה מתמודד איתם?

אני מעריך שבכל מוסד יש את ההתמודדויות שלו, אבל אני יכול להצביע על שלשה אתגרים משמעותיים:

■ הסמארטפונים, וכל יצרא דעריות שסביבם. נראה לי שההורים לא יודעים עד כמה הילדים שלהם מתמודדים, ועד כמה ההתמודדות מאתגרת, בשונה מהדור של ההורים.

■ יש חומרנות שמתגברת. צורת הבילוי חומרנית

”

במהלך השנים הבנתי שלא מדובר רק
על כמות הלימוד, וגם לא על האיכות שלו,
אלא על האווירה הכללית שצריכה להיות
בין כתלי המוסד. אני קורה לזה "לצמצם את
המרחק שבין בית המדרש לפנימיה".

יש איזו חוויה חזקה שאתה זוכר מהישיבה?
משהו שהשפיע עליך עד היום?

אין ספק שהשיעורים שניתנו בזמן המעבר
ממרכז הרב להר המור, יצרו אצלי מהפך שלם
בתפיסת העולם. החידוד של מרכזיותה של
התורה בתהליך הגאולה קבל אצלי מקום אחר
לחלוטין.

מי זה "בוגר הר המור" בעיניך?

מי שיודע לתווך את התורה שנלמדה בבית
המדרש אל תוך מציאות החיים שבה הוא
נמצא, ומצליח דרך החיבור של התורה עם
החיים להביא ברכה.

כשרואים בוגר כזה שמרבה שלום, מרבה אהבה,
מרבה תורה ומרבה יראת שמים, זו הדמות.

אבל הבוגרים נתקלים בדיוק בנושא הזה
בקושי גדול. איך האמת הרדיקאלית שנלמדה
בישיבה לא הופכת לכזו ששורפת, לכזו שקשה
לאחרים להסתדר איתה?

אני באמת מיצר על הדבר הזה, וחושב שגם
לנו הבוגרים יש חלק בזה!

אדם צריך לדעת שלא תמיד צריך לחדד את
נקודות ההבדל. יש אפשרות אחרת שבה אנו
מחפשים היכן כן אפשר לשתף פעולה, כמובן

יותר. במקום לטייל, רובצים ליד מעיינות,
אכילה במזללות, וכדו'.

■ אני משקיע הרבה בהדרכה להיות "מענטש",
בין אדם לחברו, שמירת הלשון וכדומה. יש
ציניות שאני מנסה לשרש. כשאתה משתדל
להביא את זה למודעות: לא להעליב, לא
לפגוע, לשים לב לחבר, החיים נהיים נעימים.
חווית החיים הנעימה תרצה להמשיך איתנו
הלאה. הישיבה תהיה אי של שפיות, במובן
שישנם חיים בריאים בישיבה שאני רוצה
לקחת אותם איתי למקום שלי.

מה אתה מרגיש ששנות הלימוד שלך בישיבה
נתנו לך?

קשר לתורה, יחס נכון לתורה, הרבה אהבת
ישראל, תחושת שליחות שמכוחה אתה פועל
בעולם. טעם ומשמעות ואנרגיה לכל הפעולות
שלך. נחשפתי לעולמות רוחניים שמכוחם אני
פועל היום.

ואיך אתה מצליח עד היום להיות קשור
לישיבה?

קודם כל, כל שנה יש ב"ה למעלה מעשרה
בוגרים שלנו שמגיעים להר המור. דרכם אני
חי את הישיבה ואת הנעשה בה. אני משתדל
מדי פעם להתייעץ עם רבותי שבישיבה, וגם
ללמוד את תורתם.

וזה מספיק לך?

אני חושב שמי שיצא מהישיבה, צריך לצאת
ממנה! אי אפשר להיות מחובר בחבל הטבור
כל הזמן. אדם הוא עצמאי.

”

גם לי היו מסרים שונים במקומות
שלימדתי בעבר, ובכל זאת הכל התנהל
בנעימות ובדרך ארץ, תוך כבוד הדדי.

שיעור מאוד ברור על הנושא של העליה להר
הבית, אבל יש כל כך הרבה נושאים אחרים:
ארץ ישראל, ערכה של תורה, התרבות,
שקידה, אחריות, קישור לתורה, עם ישראל.
גם אם יש מרבני הישיבה הרואים בכך את
תפקידם, זה לא אומר שזה תפקידו של כל
בוגר בכל מקום שהוא נמצא.

מה העצה שלך לבוגר שאין לו מספיק זמן
ללמוד?

זו חלק מהאחריות שלנו על התורה בישראל!
ללמוד וללמד! קביעות עיתים לתורה.

בצד המעשי, אני חושב שקביעות יכולות
מאוד לעזור: דף יומי, מבחני רבנות, חברותות
מחייבות, וכדומה.

משהו לסיום?

נקווה שזוכה בימים הנוראים וימי החגים
הבאים עלינו להתפלל כולנו כאחד, ברוב עם
הדרת מלך, בציבור, ולהמליך את הקב"ה עלינו.

תודה רבה, ובהצלחה!!!

בלי להסכים עם מה שלא נכון. גם בפגישות
שלי עם מפקחים וכדו', אני בודק אפשרויות
לשיתוף פעולה, ומתנהל איתם בחביבות
ובדרך ארץ. אם בכל מקום שנגיע נמצא רק
מה לא טוב, ומה נקודות ההבדל שיש בינו
לבין האחרים, אכן לא נצליח.

נו, אז מה באמת העצה? הרי באמת יש לנו
אמת, ואנשים לא תמיד מבינים אותנו...

ברוב הישיבות והמוסדות, ראשי המוסד לא
יורדים לפרטים של בדיוק איזה מסרים אתה
מעביר. אתה צריך למסור את התורה בנעימות,
בגדלות, בצורה שבאמת תשפיע, שבאמת תצור
חיבור של התלמידים אליך, ואל התורה. ואז גם
אם ישנם דגשים שונים, ואפילו מחלוקות, ראש
הישיבה או המוסד, יראה בכך גורם משלים, ולא
מאיים. מערכת של אמון בניכם תאפשר לך לומר
את האמת שלך. ותאפשר בישיבה גוונים שונים.
גם לי היו מסרים שונים במקומות שלימדתי
בעבר, ובכל זאת הכל התנהל בנעימות ובדרך
ארץ, תוך כבוד הדדי.

אני חייב לשתף, שמצבינו הציבורי לא ממש
טוב.. אנחנו חייבים לקחת כמשימה להכנס
ללכבות. להפסיק לחיות בתודעת התפלגות.
אני לא עוסק כל היום ב"מה לא". העברתי

ממעין הישיבה /

מהנעשה
בישיבה

א. בימים אלו מסתיימת בניית השלד של ההוספה בבניין הפנימיות. בבניין יתווספו כארבעים חדרים, שחלקם ישמשו למגורי התלמידים הרבים שהולכים ומתווספים לישיבה, וחלקם ישמשו למגורי אברכים.

ה. חבורת האברכים שלומדת עמוד יומי בגמרא, בהכוונתו של מו"ר הרב עמיאל שליט"א, סיימה בראש חודש אב את מסכת מכות. החבורה לומדת כבר כשבע שנים את סדר נזיקין. הרב שמעון בוסידאן החל ללמד קבוצה בעיון במסכת ברכות, אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, הרב יאיר גלובינסקי מונה לר"מ בסדר צהרים.

ו. בשעה טובה יצא לאור כרך שלישי בסדרת "לנתיבי הנצח" בה מבאר הרב עודד וולנסקי את ספר "נצח ישראל" למהר"ל. הרב אריאל אדרי שליט"א הוציא לאור כרך שני בשו"ת שחר אורך. כמו כן יצא לאור כרך שלישי משיעורי הרבנית חנה טאו ע"ה על נצח ישראל, ויצאו חוברות של מו"ר הרב טאו ומו"ר הרב מרדכי, על הקורונה ואתגריה. הרב איתי אפלבוים שליט"א, תלמיד הישיבה ור"מ בישיבת שלום בנייך, הוציא לאור ספר חדש -

ב. שנת הלימודים החלה ב"ה בראש חודש אלול במתכונת מיוחדת. זכינו, ונוספו בספסלי בית המדרש שבעים וארבע תלמידים חדשים בשיעור א. סך הכל מונה הישיבה כשבע מאות בחורים ואברכים, כן ירבו.

ג. הישיבה חולקה לקפסולות של חמישים איש בקפסולה. יריעות שקופות נמתחו ברחבי בית המדרש, וישנה חלוקה בין בחורים לאברכים, ולפי השיעורים וקבוצות הלימוד השונות. ראשי הישיבה והרמ"ם יושבים בקפסולה נפרדת בקדמת בית המדרש.

ד. בשעה טובה חזר מו"ר הרב צבי ישראל טאו להעביר שיעורים, לאחר שהחלים בחסדי ה' ממחלת הקורונה. השיעורים מתקיימים בדירה ב"מעלה הזיתים", על פי הרשמה מראש, כאשר בכל שיעור משתתפים כשלושים

"במצותיו חפץ מאד". הספר עוסק בגדרי מצוות רבות בתורה, ודן אם המצווה מתקיימת במעשה או בתוצאה. ניתן להשיג את הספר בטל' 054-7364973.

א. כחלק מהרצון להדק את הקשר של הישיבה עם תלמידיה הבוגרים שלמדו בעבר בישיבה, התבקש הרב ש"י קמחי לרכז את הקשר ולייצר ממשיקים של הבוגרים עם תורת הישיבה.

אחי ורעי בוגרי הישיבה היקרים,

לפני כשנה, רבותינו עוררו על הצורך והחשיבות שיש ביצירת קשר רוחני ישיר של הישיבה ורבניה עם בוגרי הישיבה. בעקבות כך הועלו מספר רעיונות כיצד ניתן ליישם את המשימה החשובה הזו.

בין היתר, רבני הישיבה הביעו נכונות לנסוע למקומות שונים בארץ בהם יש ריכוז של בוגרים, להיפגש איתם וללמוד עמם. אך 'רבות מחשבות בלב איש', ומגפת הקורונה עצרה את המהלך הזה. עם זאת, מאז סוף זמן חורף שהשיעורים בישיבה החלו להיות מועברים בקווי הטלפון, זכינו גם אנו הבוגרים להנות מהם. בזמן קיץ הועברו בקו ייחודי לבוגרים השיעורים הכלליים בענייני המועדים וענייני השעה. אנו מתכוונים בע"ה להמשיך בכך. כפי שהיה עד כה, אנו נשלח בע"ה מסרון עם השעה של השיעור ומספר הטלפון להאזנה. מי שלא מקבל את המסרונים אשמח שישלח אלי למספר 052-7203746 בקשה לצרפו, ואצרף אותו לקבוצה. אפיק קשר נוסף שאנו מחדשים כעת, הוא העלון הזה, שנועד לחבר את הבוגרים עם התורה המתחדשת בישיבה ופועלת בשדה החיים. אנו תקווה שהעלון יוסיף ויחזק את הקשר החי לישיבה.

אשמח מאוד לשמוע הערות והארות על העלון, וכן רעיונות נוספים שעל ידם ניתן להעמיק ולשדרג את הקשר של הבוגרים עם הישיבה. ניתן להתקשר אלי או לשלוח מסרון ואצור עמכם קשר, וכן ניתן לכתוב בדוא"ל sk.harhamor@gmail.com

בברכת כתיבה וחתומה טובה
לכם ולכל הנלווים אליכם.
ידידכם,

ש"י קמחי / רכז בוגרים ישיבת הר המור

חוסן
ישועות
שע"י ישיבת הר המור

ממעיינות
ההר
עלון בוגרי
ישיבת הר המור

"ממעיינות ההר" ת.ד. 16230 ירושלים 91162
דוא"ל: mmhahar@gmail.com
לשינוי כתובת המשלוח של "ממעיינות ההר",
נא להתקשר למשרדי הישיבה 02-6424242

ישיבת הר המור ירושלים